

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

27 12 2022 р.

м. Київ

№ 1178

Про завершення експерименту всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти» за 2017-2022 роки

Відповідно до Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 07 листопада 2000 року № 522 (зі змінами), зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 26 грудня 2000 року за № 946/5167, наказу Міністерства освіти і науки України від 13.07.2017 № 1028 проводився експеримент всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти» на базі закладів загальної середньої освіти у 2017– 2022 роках.

На підставі висновку науково-методичної комісії з інноваційної діяльності сектору дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), позашкільної освіти та виховання Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України від 06 жовтня 2022 року (протокол № 15), з урахуванням пункту 1 частини першої статті 22 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» та листа Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» від 17.10.2022 № 21/08-13

НАКАЗУЮ:

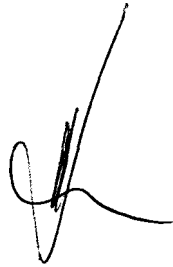
1. Затвердити звіт про завершення експерименту всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти» за 2017– 2022 роки, що додається.

2. Експеримент всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти» за 2017 – 2022 роки (далі - Експеримент) вважати завершеним.

3. Державній науковій установі «Інститут модернізації змісту освіти» узагальнити досвід роботи закладів загальної середньої освіти, на базі яких проводився Експеримент, та забезпечити його оприлюднення у фахових друкованих виданнях, на офіційних вебсайтах Міністерства освіти і науки України, Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» та здійснити відповідні заходи щодо запровадження освітніх інновацій у систему освіти України.

4. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Рогову В.

Міністр

A handwritten signature in black ink, consisting of a stylized 'S' followed by a horizontal line and a vertical stroke.

Сергій ШКАРЛЕТ

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти
і науки України

24 12 22 № 1178

ЗВІТ

про завершення всеукраїнського експерименту за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти» на базі загальноосвітніх навчальних закладів» за червень 2017 – жовтень 2022 роки

Відповідно до Відповідно до Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 07 листопада 2000 року № 522 (зі змінами), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 26 грудня 2000 року за № 946/5167 наказу Міністерства освіти і науки від 13.07.2017 № 1028 «Про проведення всеукраїнського експерименту на базі загальноосвітніх навчальних закладів» в експериментальних закладах загальної середньої освіти проводився всеукраїнський експеримент за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти» (далі – експеримент).

Відповідно до мети експеримент у початковій школі був спрямований на розробку, наукове обґрунтування та експериментальну перевірку навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти та підготовку педагогів до впровадження новацій у шкільну практику.

Досягнення мети дослідження передбачало виконання таких завдань:

розроблення навчально-методичного забезпечення предметів початкової школи в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти;

підготовка вчителів до впровадження навчально-методичного забезпечення навчання предметів початкової школи в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти;

здійснення експериментального навчання; забезпечення наставницької підтримки вчителів пілотних шкіл і моніторингу ефективності результатів експерименту;

узагальнення результатів експериментального навчання, коригування навчально-методичного забезпечення початкової освіти;

інформування педагогічної спільноти і громадськості про хід та результати експерименту, підготовка навчально-методичної літератури (посібники, методичні рекомендації тощо).

Очікуваними результатами передбачено:

розроблення навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти;

розроблення варіантів програм (рамкової освітньої програми, навчальної, модельної); їх реалізація в межах освітніх галузей;

апробація методик реалізації навчальних програм в різних умовах (інтегрованого навчання, предметно-інтегрованого; з використанням інклюзії);

підготовка вчителів до впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти як провідників змін, що надають широкі права для шкіл та учительських спільнот, партнерську взаємодію з батьками;

оновлення нормативної бази функціонування початкової школи відповідно до впроваджуваних змін;

дані про якість освіти в умовах експериментального навчання;

відповідне корегування змісту і методик освітнього процесу.

Дослідження ґрунтувалось на реалізації таких загальнонаукових принципів:

принцип об'єктивності, що полягає у всебічному врахуванні факторів,

умов, які забезпечують явище, що досліджується; адекватності підходів і засобів, які дозволяють одержати об'єктивні дані; упередити суб'єктивність, однобічність у доборі та оцінці фактів;

принцип сутнісного аналізу передбачає співвіднесення в явищах загального, одиничного і часткового, що зумовлює рух дослідників від опису явищ до їх пояснення, розкриття суперечливих тенденцій, а далі – до прогнозування розвитку досліджуваних явищ і процесів;

генетичний принцип, що скеровує дослідження на аналіз передумов виникнення проблеми в соціо- і онтогенезі, врахування досвіду, традицій у вітчизняній і зарубіжній освітянській практиці;

принцип індивідуальності потребує повернення освіти не до «людини взагалі», а до конкретної особистості, її індивідуальної своєрідності;

принцип емоційно комфортного навчання сприяє творчому самовираженню дитини, реалізації її пізнавального потенціалу.

Для реалізації завдань експерименту були використані такі **методи**:

теоретичні (ретроспективний, порівняльний, системний аналіз наукової літератури, моделювання різних способів компетентісно орієнтованого навчання, що забезпечує розгляд загальних питань теорії і методики досліджуваної проблеми);

емпіричні (діагностичні методи – анкетування, бесіда, опитування та інші; обсерваційні методи – спостереження й аналіз продуктів навчально-дослідницької діяльності учнів тощо; педагогічний експеримент для перевірки гіпотези дослідження).

Основний методом дослідження було визначено – педагогічний експеримент.

Відповідно до програми всеукраїнського експерименту проведено організаційно-підготовчий етап (червень – жовтень 2017 р.); формувальний етап (листопад 2017 р. – травень 2022 р.); узагальнювальний етап (червень – жовтень 2022 р.)

Експеримент було розпочато у 100 «пілотних» закладах загальної

середньої освіти, по 4 в кожній області України. Оскільки зацікавленість інноваційними змінами була великою, в перші роки реформи до експерименту долучилося ще 47 закладів освіти. Всього в експерименті брали участь 147 закладів загальної середньої освіти.

Для здійснення експерименту наказом МОН України (від 13.07.2017 № 1021) були визначені регіональні координатори, які забезпечували менеджмент експерименту та оперативне реагування на виклики, що виникали у ході експерименту.

Згідно з програмою експерименту на I (організаційно-підготовчому) етапі було розроблено та схвалено для використання в експериментальних закладах освіти навчально-методичне забезпечення предметів початкової школи інтегрованого навчання в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти, зокрема інноваційні засади Нової української школи були представлені в інтегрованих курсах «Українська мова» (що поєднує зміст мови і читання), «Я досліджую світ» (що поєднував 7 освітніх галузей: природничу, громадську та історичну, соціальну й здоров'язбережувальну, технологічну, інформативну, частково математичну й мовно-літературну), практико-орієнтованим змістом наповнено предмет «Математика»; розроблено тренінгові модулі для підготовки тренерів-консультантів і вчителів 200 перших класів загальноосвітніх навчальних закладів – учасників експерименту; організовано та проведено тренінги для тренерів з питань впровадження Державного стандарту початкової загальної середньої освіти; проведено понад 25 навчально-практичних семінарів для педагогів 100 закладів загальної середньої освіти – учасників експерименту; створено та організовано робочі групи вчених і вчителів, які здійснювали науково-методичний супровід експерименту; постійно відбувалося інформування громадськості та педагогічної спільноти про особливості освітнього процесу в експериментальних класах; проведено обласні курси підготовки педагогічних працівників з навчання за інтегрованими курсами у початковій школі обласними інститутами післядипломної педагогічної освіти; проведено форуми та інтернет-

конференції для педагогічних працівників – учасників експерименту з метою підвищення якості освітнього процесу в експериментальних класах; організовано та проведено науково-методичні заходи МОН, Національної академії педагогічних наук, інших наукових установ та вищих навчальних закладів з метою оприлюднення та обговорення результатів експерименту, а також визначення шляхів його вдосконалення, про що детально зазначалося у звіті про виконання завдань I (організаційно-підготовчого) етапу всеукраїнського експерименту.

Для вивчення ходу експерименту, його проміжних результатів на кінець першого циклу навчання було проаналізовано й узагальнено звітні матеріали регіональних координаторів.

За результатами діяльності експериментальних закладів загальної середньої освіти був підготовлений висновок про те, що впровадження компетентісно орієнтованого навчання на інтегративній основі забезпечує умови формування складників функціональної грамотності, життєвих навичок, уявлень про цілісну картину світу, лідерських якостей. Середовище взаємного навчання, що відбувалося в психологічно комфортних умовах зумовило успішну соціалізацію учнів: вони мали бажання самостійно досліджувати, виконувати творчі завдання, готувати і презентувати власні роботи, повідомлення; стали більш самостійними у прийнятті власних рішень; не боялися допустити помилку, проаналізувати та виправити її. Поряд з позитивними результатами були виокремлені загальні труднощі та проблеми.

Для подолання виявлених проблем та з метою удосконалення навчально-методичного забезпечення зазначена вище інформація була врахована авторськими колективами під час розробки навчальних матеріалів для наступних років навчання. Також зазначені проблеми враховувались під час прийняття управлінських рішень щодо коригування освітнього процесу та підготовки відповідних нормативно-правових документів. До прикладу, за пропозиціями експериментальних закладів внесено зміни до Державного стандарту початкової освіти, згідно з якими інформатика в 3-4 класах вивчається як окремий предмет.

Для забезпечення учнів «пілотних» класів навчальними посібниками (робочими зошитами) впродовж усього періоду комісією з педагогіки та методики початкового навчання Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» було організовано та проведено експертизу посібників, надані зауваження та пропозиції щодо їх змістового наповнення.

На II (формульованому) етапі було здійснено апробацію та внесення коректив до навчально-методичного забезпечення освітнього процесу в початковій школі (для учасників експерименту); забезпечено наставницьку підтримку вчителів шкіл – учасників експерименту; здійснено експериментальне навчання; здійснено моніторинг ходу експерименту і його проміжне коригування: розроблення інструментарію, здійснення поточного моніторингу впровадження експериментальних практик, опрацювання результатів моніторингу, надання рекомендацій для покращення педагогічної практики, проведення зустрічей робочої групи для обговорення результатів та внесення змін і доповнень у план експериментальної діяльності; розширено базу шкіл – учасників експерименту.

Завдання II (формульованого) етапу експерименту виконано у повному обсязі.

Організація експерименту на III (узагальнювальному) етапі всеукраїнського експерименту передбачала узагальнення результатів всеукраїнського експерименту; визначення динаміки показників ефективності розвитку академічних здібностей в учнів початкової школи – учасників експерименту; перевірку статистичної гіпотези дослідження; формулювання висновків теоретико-експериментального дослідження; проведення серії семінарів, конференцій і круглих столів, спрямованих на розповсюдження перспективного досвіду щодо впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти; підготовку та видання навчальних і методичних посібників, методичних рекомендацій за результатами експерименту; підготовку наукового звіту про результати всеукраїнського експерименту за 2017 - 2022

роки.

У ході даного етапу всеукраїнського експерименту відбулося узагальнення результатів та визначення динаміки показників ефективності розвитку академічних здібностей в учнів початкової школи – учасників експерименту, а саме рівня сформованості академічних здібностей.

На виконання наказу Міністерства освіти і науки України від 06 травня 2021 року № 510 «Про проведення дослідження результатів навчання учнів 4 класів закладів загальної середньої освіти (за репрезентативною вибіркою)» ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» у співпраці з Інститутом педагогіки НАПН України 18 травня 2021 року провели дослідження результатів навчання учнів 4-х класів у 50 закладах загальної середньої освіти. Захід передбачений програмою всеукраїнського експерименту, затвердженою наказом Міністерства освіти і науки України від 13 липня 2017 року № 1028 «Про проведення всеукраїнського експерименту на базі загальноосвітніх навчальних закладів».

Метою дослідження було з'ясування стану навчальних досягнень випускників початкової школи, котрі були учасниками експерименту (експериментальна група), й учнів, які навчалися за Державним стандартом початкової загальної освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 року № 462 (контрольна група), для порівняння здобутих ними результатів навчання, визначення векторів подальшого впровадження реформи, коригування чинних методик, форм і засобів навчання у школі першого ступеня.

Для реалізації мети дослідження були поставлені такі завдання:

1. Виявити і порівняти стан навчальних досягнень учнів експериментальної та контрольної груп з мовно-літературної, математичної, природничої, соціальної та здоров'язбережувальної освітніх галузей.

2. Визначити складники навчальних досягнень учнів із зазначених освітніх галузей, що свідчать про їх позитивні прояви, а також ті, що потребують удосконалення.

3. Підготувати аналітичний звіт і розробити для фахівців початкової

освіти методичні рекомендації з питань подальшого впровадження Концепції «Нова українська школа».

Усі дані про учнів та вчителів, які брали участь у дослідженні, деперсоніфіковані. Результати оброблення одержаних матеріалів дослідження є узагальненими і не стосуються окремого регіону, закладу загальної середньої освіти, його працівників та учнів. Вони стали підґрунтям для розроблення методичних рекомендацій з питань подальшого впровадження концепції «Нова українська школа» в цілому по країні.

Дослідження передбачало виконання учнями тесту – комплексної діагностувальної роботи. Урок (одна академічна година), на якому учні виконували діагностувальну роботу, проводив інструктор за присутності учителя класу.

У цілому в дослідженні брали участь 1152 учня 4 класів закладів загальної середньої освіти (дівчата: $n = 595$; 51,65%; хлопці: $n = 557$; 48,35%).

Вік учнів відповідав віку випускників 4-х класів ($M = 9,12$, $SD = 1,36$).

Дослідженням було охоплено 50 класів різних закладів загальної середньої освіти 24 областей України та міста Києва, а саме: по два класи з кожної територіальної одиниці, з яких один клас навчався за Державним стандартом початкової освіти (2018 р.) (експериментальні групи, ЕГ), другий – навчався за Державним стандартом початкової загальної освіти (2011 р.) (контрольні групи, КГ).

Базова схема обсягів вибірок контрольної (КГ) та експериментальної (ЕГ) груп ґрунтувалася на забезпеченні рівності учасників дослідження з обох сторін. Кількість учнів (обсяг вибірки) базувався на можливості забезпечити не більше 4% похибки вимірювань для обраної схеми порівняльного дослідження (випадкова неповторна вибірка) за 95% статистичної достовірності. Результати дослідження показали, що реальна похибка вимірювань не перевищує 3% при 95% достовірності.

Результати виконання учнями комплексних діагностувальних робіт визначалися як середній відсоток правильних відповідей щодо максимально

можливих результатів для кожного конкретного завдання відповідної освітньої галузі.

Розрахунки проводилися за масивами даних результатів індивідуальних відповідей учасників дослідження, на основі яких формувалися матриці з освітніх галузей.

Показниками якості початкової освіти є результати навчання, що відображають сформованість функціональної грамотності учнів (здатності розуміти та використовувати здобутий навчальний досвід у практичній діяльності) та компетентностей, визначених Державним стандартом початкової освіти. Зважаючи на це вимірювання навчальних досягнень учасників дослідження здійснювалося за допомогою завдань, що дали змогу діагностувати стан сформованості у дітей названих показників. Як інструментарій дослідження застосовано комплексну діагностувальну роботу в чотирьох рівнозначних варіантах. Кожен учень отримав у роздрукованому вигляді один із чотирьох варіантів комплексної діагностувальної роботи.

Найбільш важливими характеристиками, які забезпечують спроможність учня набувати як предметних, так і ключових компетентностей, вважаються показники досягнення очікуваних результатів з мовно-літературної, математичної, природничої, соціальної та здоров'язбережувальної освітніх галузей. З огляду на це комплексні діагностувальні роботи охоплювали навчальний матеріал указаних галузей, що був предметом вивчення у початковій школі (за державними стандартами початкової освіти 2011 і 2018 років). Зміст роботи відображав нормативні вимоги до результатів навчання, які учні повинні засвідчити на завершення навчання в початковій школі незалежно від навчально-методичного комплексу, за яким здійснювалося навчання.

Центральною дидактичною одиницею роботи був текст, з яким прямо або контекстно пов'язувались усі завдання. Із завдань були сформовані три блоки комплексної діагностувальної роботи: 1) мовно-літературний; 2) математичний; 3) природничий і соціальний.

Завдання тесту відображали об'єкти дослідження – результати навчання.

Виконання завдань оцінювалося за параметрами: правильне, частково правильне, неправильне, не виконувалося. Оцінювання результатів проводилося групою незалежних експертів.

За підсумком виконання учнями комплексної діагностувальної роботи були виявлені результати (за параметром правильного виконання).

Аналіз результатів виконання учнями тестів за освітніми галузями:

Результати виконання завдань мовно-літературної галузі

Під час діагностування вміння аналізувати текст і працювати з його фактичним змістом (1.1. Обирає заголовок, що відповідає головній думці твору). 5,18% учнів ЕГ і 12,83% учнів КГ правильно виконали завдання. Водночас 78,93% учнів ЕГ і 75,92% учнів КГ обрали заголовок, що відповідає темі твору; 9,15% учнів ЕГ і 7,21% учнів КГ обрали заголовок, не пов'язаний зі змістом твору; 6,39% учнів ЕГ і 4,04% учнів КГ не приступили до виконання завдання.

Результати виконання завдання засвідчують, що більшість учнів як експериментальних, так і контрольних класів розуміють поняття заголовка тексту, пов'язують його зі змістом прочитаного, що дозволяє зробити висновок про певну сформованість уміння читати з розумінням, здійснювати нескладні узагальнення за змістом прочитаного. Водночас виявлено проблему у літературознавчій підготовці, зокрема в учнів недостатньо сформовано вміння розрізняти тему й головну думку твору, що підтверджується тим, що більшість дітей, які дібрали заголовок до прочитаного тексту, пов'язали його з темою твору. Для подолання проблеми рекомендовано посилення уваги до більш глибокого опрацювання сутності літературознавчих понять, формування в учнів уміння здійснювати різноаспектний аналіз змісту тексту та на його основі узагальнення змісту прочитаного.

Діагностування вміння виявляти лексичні одиниці за вказаною умовою (1.2. Визначає й підкреслює у тексті слова, завдяки яким автор уникав повторів зазначеного слова) засвідчило, що 17,1% учнів ЕГ і 41,48 % учнів КГ правильно виконали завдання. Водночас 29,02 % учнів ЕГ і 20,04% учнів КГ вказали не всі слова; 27,46% учнів ЕГ і 18,63% учнів КГ дали неправильну відповідь; 25,91%

учнів ЕГ і 19,86% учнів КГ не приступили до виконання завдання.

У процесі діагностування уміння диференціювати лексичні одиниці (1.3. Визначає образні слова серед підкреслених слів) 18,31% учнів ЕГ і 25,83% учнів КГ правильно виконали завдання. Водночас 23,32% учнів ЕГ і 19,33% учнів КГ надали неправильну відповідь; 57,69% учнів ЕГ і 63,78% учнів КГ не приступили до виконання завдання.

Зазначені вище показники результативності виконання завдань (1.2, 1.3) дають змогу зробити висновок про те, що незначна частина учнів уміють визначати смислове навантаження слова та його роль в тексті, відчувати відтінки слова з урахуванням контексту, виявляти за вказаною умовою лексичні одиниці, розпорошені по тексті. Такі результати свідчать ще і про недостатню сформованість в учнів навичок пошукового переглядового читання (швидке сканування тексту, під час якого читач вихоплює потрібні одиниці інформації). Окрім того, можемо припустити, що невисокий показник правильного виконання завдання може бути зумовлений недостатньою сформованістю в учнів уміння працювати з інструкцією до завдання, складати за нею послідовність операцій, які необхідно виконати, та здійснювати самоконтроль у процесі роботи. Для подолання виявлених проблем рекомендовано посилити увагу до системного виконання завдань на дослідження ролі лексичних груп слів у мовленні та роботи над оволодінням учнями різними видами читання (ознайомлювальним, аналітичним, пошуковим, переглядовим). А також уваги потребує робота з формування організаційних, зокрема уміння планувати діяльність, прогнозувати очікуваний результат, та контрольо-оцінювальних умінь.

У процесі діагностування уміння визначати логічно завершені частини тексту й упорядковувати їх (2.2. Позначає рядок у тексті (завдання 1), перед яким варто розмістити поданий абзац) 21,42% учнів ЕГ і 29,88% учнів КГ правильно виконали завдання. Іншу (неправильну відповідь) вказали 33,51% учнів ЕГ і 29,17% учнів КГ; 44,21% учнів ЕГ і 40,60% учнів КГ не приступили до виконання завдання. Припускаємо, що значний відсоток невиконаного завдання зумовлений тим, що діти втратили з поля уваги другу частину формулювання

завдання. Це підтверджує попередній висновок про необхідність посилення уваги до формування організаційних та контрольних-оцінювальних умінь. Стосовно цього завдання було рекомендовано націлювати роботу учнів на уважне прочитання / перечитування й усвідомлення як змісту тексту, так і умови завдання. Зазначене пояснює неможливість визначення достовірних результатів щодо сформованості в учнів уміння визначати логічно завершені частини тексту й упорядковувати їх.

Діагностування орфографічних навичок передбачало виявлення сформованості вмінь ідентифікувати орфограму та відтворити її, (2.1. Уписує, де потрібно, пропущені букви) списати текст за умовою (3.1. Списує речення, розкриваючи дужки) та вміння застосовувати орфографічні знання у власному писемному мовленні (12.2. Записує власне висловлення).

Результати робіт учнів засвідчили, що 12,44% учнів ЕГ і 23,02% учнів КГ правильно ідентифікують орфограму і вписують відповідну пропущену у слові букву. Водночас 58,21% учнів ЕГ і 59,75% учнів КГ припустилися незначних помилок (ідентифікували щонайменше 7 із 10 орфограм); 14,16% учнів ЕГ й 11,43% учнів КГ (ідентифікували 6 із 10 орфограм); 13,82% учнів ЕГ і 4,57% учнів КГ (ідентифікували 5 і менше орфограм із 10); 0,86% учнів ЕГ і 1,23% учнів КГ не приступили до виконання завдання. Зазначені показники дозволяють констатувати, що загалом уміння ідентифікувати орфограму та відтворити її у здобувачів освіти достатньо сформовані.

Діагностування навички списування за умовою (3.1. Уміє списувати речення, розкриваючи дужки) виявило, що 31,26% учнів ЕГ і 44,11% учнів КГ правильно справилися із завданням. Заразом 48,71% учнів ЕГ і 40,59% учнів КГ припустилися помилок; 10,02% учнів ЕГ і 5,62% учнів КГ списали інше речення; 2,42% учнів ЕГ і 3,87% учнів КГ не приступили до виконання завдання. Зазначені показники актуалізують необхідність вироблення в учнів алгоритму роботи зі списування, а також виконувати дії самоперевірки (формування навички самоконтролю), що є надзвичайно важливим з огляду на необхідність формування в учнів початкової школи ключової компетентності уміння вчитися.

Сформованість уміння застосовувати орфографічні знання у власному писемному мовленні виявляли на основі оцінювання результатів виконання усіх завдань, які передбачали самостійний запис учнів власно складених речень/текстів. До прикладу: запис відповіді на запитання задачі; запис продовження речення. Водночас пріоритетним для виявлення цього показника було завдання на складання опису ходу роботи над навчальним проектом (3-4 речення). Отже, за результатами дослідження отримали такі кількісні характеристики сформованості вміння застосовувати орфографічні знання у власному писемному мовленні: пишуть без помилок 10,00% учнів ЕГ і 22,3% учнів КГ; пишуть без помилок більше половини власного тексту 54,66% учнів ЕГ і 55,75% учнів КГ; пишуть без помилок менше половини власного тексту 21,90% учнів ЕГ і 12,54% учнів КГ. Окрім того, 7,07% учнів ЕГ і 4,70% учнів КГ не писали власний текст у роботі.

Зазначене дозволяє констатувати те, що за результатами виконання завдань на репродуктивному рівні, за умови концентрування уваги учнів на місці орфограми у слові, орфографічна навичка загалом сформована, хоча і потребує вдосконалення. Водночас результати виконання навчального завдання на творчому рівні зумовлюють необхідність удосконалення системи роботи з формування вміння грамотно записувати власні висловлювання, застосовуючи опановані (в межах очікуваних результатів освітніх програм) правила українського правопису.

У процесі діагностування вміння визначати граматичну основу речення (3.2. Вміє визначати підмет і присудок у виписаному реченні) 49,91% учнів ЕГ і 61,16% учнів КГ правильно виконали завдання. Іншу (неправильну відповідь) у 26,42% учнів ЕГ і 14,76% учнів КГ; 22,97% учнів ЕГ і 23,73% учнів КГ не приступили до виконання завдання. Зазначені показники дозволяють констатувати, що загалом уміння визначати граматичну основу речення у здобувачів освіти достатньо сформовані.

Діагностування вміння досліджувати мовні одиниці за вказаною умовою (3.3. Вміє визначати іменник та його відмінок) засвідчило, що 10,88% учнів ЕГ і

15,99% учнів КГ правильно виконали завдання. Водночас 19,86% учнів ЕГ і 25,48% учнів КГ ідентифікували 2-3 іменники з 4); 22,80% учнів ЕГ й 18,10% учнів КГ неправильно визначили іменники та їх відмінки; 45,60% учнів ЕГ і 39,19% учнів КГ не приступили до виконання завдання. Такі результати зумовлюють необхідність посилення уваги системній роботі щодо формування базових умінь, які впливають на вдосконалення граматичного ладу мовлення учнів: вміння розпізнавати частини мови, зокрема іменники, визначати їхні граматичні категорії, граматично правильно вживати їх у мовленні. З огляду на це важливо приділяти належну увагу формуванню знаннєвого компонента предметної компетентності, оскільки він є основою для оволодіння учнями її діяльнісним складником.

Результати виконання завдань математичної галузі

Досліджуючи вміння учнів обирати дані, необхідні і достатні для розв'язання математичного завдання (4.1. Обирає дані, необхідні і достатні для розв'язання проблемної ситуації) 68,28% учнів ЕГ і 67,13% учнів КГ правильно виконали завдання. Заразом 17,24% учнів ЕГ і 23,25% учнів КГ використали надлишкові дані; 8,62% учнів ЕГ і 4,55% учнів КГ не пов'язали числові дані з контекстом запропонованого завдання, натомість використали інші числа; 5,34% учнів ЕГ і 4,55% учнів КГ не приступили до виконання завдання. Частина учнів виявила розгубленість у ситуації наявності надлишкової інформації.

Діагностування вміння читати й записувати числа (4.2. Читає і записує числа) засвідчило, що 69,66% учнів ЕГ і 71,15% учнів КГ правильно виконали завдання. Водночас 17,24% учнів ЕГ й 17,66% учнів КГ неправильно виконали завдання; більшість помилок були пов'язані з розумінням розрядного складу числа (позначення відсутності одиниць певного розряду нулем). 12,59% учнів ЕГ й 10,49% учнів КГ не приступили до виконання завдання.

За результатами діагностування вміння знаходити дріб від числа (4.3. Знаходить дріб від числа), 62,76% учнів ЕГ і 60,49% учнів КГ правильно виконали завдання. Проте 30,34% учнів ЕГ і 36,01% учнів КГ припустилися помилки й дали неправильну відповідь – вони склали інший вираз для

знаходження дробу від числа. 6,38% учнів ЕГ і 4,72% учнів КГ не приступили до виконання цього завдання.

Діагностування навички усного множення й ділення (4.4. Виконує усно множення й ділення чисел) показало, що 54,31% учнів ЕГ і 51,22% учнів КГ обчислення виконали правильно. 37,41% учнів ЕГ і 41,43% учнів КГ дали неправильну відповідь; 7,41% ЕГ і 6,64% учнів КГ не виконували обчислень. Результати діагностування навички усного віднімання (4.5. Виконує усно віднімання чисел) такі: 20,34% учнів ЕГ і 23,78% учнів КГ віднімання виконали правильно; 31,72% учнів ЕГ і 28,50% учнів КГ дали неправильну відповідь; 47,24% учнів ЕГ і 47,20% учнів КГ не приступили до виконання віднімання, однак у більшості випадків такий результат пов'язаний із недоліками у сформованості вміння розв'язувати задачу (дія віднімання була в задачі останньою).

За результатами діагностування вміння застосовувати письмовий прийом множення (5.1. Володіє навичкою письмового множення) встановлено, що 44,48% учнів ЕГ і 41,96% учнів КГ множення виконали правильно; 35,52% учнів ЕГ і 38,64% учнів КГ одержали неправильну відповідь; 19,31% учнів ЕГ і 20,28% учнів КГ не виконували це завдання.

У початковій школі формують в учнів уявлення про дію множення. Розуміння її сутності встановлюють, зокрема, під час розв'язування задач, коли відстежується порядок множників у числовому виразі. У запропонованому тесті відповідний результат з'ясувався під час розв'язування задачі, де учні мали б скласти числовий вираз на знаходження вартості товарів і розташувати на місці першого доданка ціну однієї одиниці товару, на другому – кількість товару (5.2. Розуміє сутність множення). Лише 13,97% учнів ЕГ і 17,48% учнів КГ записали числовий вираз правильно. 51,55% учнів ЕГ і 41,96% учнів КГ на перше місце поставили кількість товару, а на друге – ціну (зауважимо, що в базовій ланці освіти зазвичай цьому питанню не приділяють значення). 14,66% учнів ЕГ і 18,18% учнів КГ склали абсолютно неправильний вираз, а 19,31% учнів ЕГ і 21,68% учнів КГ не приступали до виконання цього завдання.

Вміння розв'язувати задачі належить до центральних питань у навчанні математики в початковій школі (4.6. Уміє розв'язувати математичні задачі). 19,14% учнів ЕГ і 21,85% учнів КГ на прикладі роботи над складеною задачею, що є комбінацією вивчених видів простих задач, у тому числі задачі на знаходження дроби від числа, засвідчили сформованість такого вміння. 69,66% учнів ЕГ і 68,71% учнів КГ показали, що таке вміння у них не сформоване.

Аналіз допущених помилок переконує, що найпоширенішою проблемою стали недоліки в роботі із текстом задачі, а саме: учні або не дочиталися запитання задачі, або випустили його з поля зору (забули), й зупинилися на виконанні першої дії, якою дізнавалися дріб від числа. Припускаємо, що діти вихопили поглядом із тексту символ – дріб, який вирізняється своєю графікою, здійснили необхідну математичну операцію, що передбачає два кроки – ділення на знаменник і множення на чисельник дроби, й полишили на цьому роботу над задачею, вказавши у відповіді результат першої дії задачі. 10,69% учнів ЕГ і 8,57% учнів КГ це завдання не виконували.

Ознакою сформованості загального вміння розв'язувати математичні задачі є здатність учня обґрунтовувати й усвідомлено обирати арифметичну дію для розв'язання описаної в умові ситуації (5.3. Обґрунтовує вибір дій для розв'язання проблемної ситуації). Для діагностування такої характеристики учням була запропонована математична задача з практичним змістом. Результативність виконання цієї частини роботи є такою: 39,83% учнів ЕГ і 42,83% учнів КГ цілком справились із завданням; 41,72% учнів ЕГ і 38,11% учнів КГ неправильно обрали дії для розв'язання задачі; 17,93% учнів ЕГ і 20,10% учнів КГ не виконували це завдання.

До практико орієнтованих умінь учня початкової школи належать операції з величинами. Діагностування вміння обирати величину відповідно до вказаної умови (6.1. Визначає спільну властивість об'єктів навколишнього світу та інтерпретує її як величину для вимірювання) засвідчило такі результати: 34,14% учнів ЕГ і 47,55% учнів КГ правильно виконали завдання; 10,86% учнів ЕГ і 12,59% учнів КГ припустилися однієї помилки – неправильно зазначили одну з

чотирьох величин; неправильно обрали дії для розв'язання задачі; 38,10% учнів ЕГ і 27,10% учнів КГ припустилися двох і більше помилок; 16,38% учнів ЕГ і 12,24% учнів КГ не виконували це завдання.

Результати діагностування вміння застосовувати формулу для знаходження площі геометричної фігури (6.2. Обчислює площу геометричної фігури) засвідчили, що 45,00% учнів ЕГ і 63,46% учнів КГ правильно знайшли площу геометричної фігури; 20,52% учнів ЕГ і 13,29% учнів КГ правильно скористалися формулою знаходження площі і знайшли значення відповідного математичного виразу, однак не зазначили найменування величини; 2,41% учнів ЕГ і 1,57% учнів КГ правильно відтворили спосіб знаходження площі, однак припустилися помилки в обчисленні значення величини; 14,31% учнів ЕГ і 7,34% учнів КГ неправильно виконали завдання; 17,07% учнів ЕГ і 13,81% учнів КГ не приступали до виконання завдання.

Результати діагностування вміння застосовувати формулу для знаходження периметра прямокутника (6.3. Обчислює периметр геометричної фігури) показали, що 50,34% учнів ЕГ і 63,64% учнів КГ правильно знайшли периметр прямокутника; 10,69% учнів ЕГ і 7,69% учнів КГ правильно скористалися формулою знаходження периметра прямокутника і знайшли значення відповідного математичного виразу, однак не зазначили найменування величини або вказали його неправильно; 2,41% учнів ЕГ і 2,80% учнів КГ правильно відтворили спосіб знаходження периметра, однак припустилися помилки в обчисленні значення величини; 17,07% учнів ЕГ і 9,79% учнів КГ неправильно виконали завдання; 18,79% учнів ЕГ і 15,38% учнів КГ завдання не виконували.

На матеріалі завдання геометричного змісту досліджувалось уміння учнів працювати з таблицею, зокрема заносити дані в таблицю (6.4. Вносить дані в таблицю). Результати виконання завдання за такою характеристикою показали, що 35,69% учнів ЕГ і 48,78% учнів КГ правильно занесли дані; 45,34% учнів ЕГ і 37,06% учнів КГ неправильно виконали цю частину завдання; 17,07% учнів ЕГ і 13,29% учнів КГ не приступали до цієї роботи.

Результати виконання завдань природничої і соціальної галузей

У процесі діагностування вмінь аналізувати та робити висновки про взаємозв'язки в природних угрупованнях між об'єктами живої природи – (ключ 7.1. Встановлює зв'язки між об'єктами природи. Добирає докази правильності суджень) учням було запропоновано доповнити назву схеми, установивши зв'язок тварини з іншими об'єктами природи. Передбачалося, що учні визначать назву групи, до якої належить ця тварина, за способом живлення. Результати виконання завдання засвідчили, що 28,62% учнів ЕГ і 30,72% учнів КГ правильно виконали завдання. Водночас 10,52% учнів ЕГ і 14,83% учнів КГ зорієнтувалися, що ознакою зв'язків є живлення, але помилилися у назві групи тварин за способом живлення; 52,24% учнів ЕГ і 45,38% учнів КГ дали неправильну відповідь; 7,93% учнів ЕГ і 8,20% учнів КГ не приступили до виконання завдання.

Сформованість уміння визначати істотні, спільні і відмінні ознаки об'єктів (ключ 7.2. Визначає істотну ознаку об'єкта з урахуванням поданої інформації) виявляли за результатами виконання завдання, описаного в попередньому абзаці. Вони дозволяють констатувати, що 27,93% учнів ЕГ і 30,72% учнів КГ правильно визначили істотну ознаку. Водночас 18,45% учнів ЕГ і 20,24% учнів КГ доповнили речення, спираючись на неістотні ознаки; 44,31% учнів ЕГ і 39,62% учнів КГ дали неправильну відповідь; 8,62% учнів ЕГ і 8,55% учнів КГ не приступили до виконання завдання. Подолання виявлених проблем вбачаємо у посиленні роботи, спрямованої на розвиток вмінь здійснювати логічні операції (аналіз, порівняння, узагальнення, класифікацію), що наскрізно може відпрацьовуватися на навчальному матеріалі різних предметів вивчення та інтегрованих курсів.

Діагностування вмінь виявляти в тексті інформацію за поданою умовою (ключ 8.1. Виявляє в тексті інформацію за поданою умовою) передбачало визначення об'єкта природи, про який ідеться в прочитаному тексті, за поданою умовою. Установлено, що 28,97% учнів ЕГ і 34,55% учнів КГ правильно виконали завдання. Водночас 54,14% учнів ЕГ і 49,21% учнів КГ дали

Результати виконання завдань природничої і соціальної галузей

У процесі діагностування вмінь аналізувати та робити висновки про взаємозв'язки в природних угрупованнях між об'єктами живої природи – (ключ 7.1. Встановлює зв'язки між об'єктами природи. Добирає докази правильності суджень) учням було запропоновано доповнити назву схеми, установивши зв'язок тварини з іншими об'єктами природи. Передбачалося, що учні визначать назву групи, до якої належить ця тварина, за способом живлення. Результати виконання завдання засвідчили, що 28,62% учнів ЕГ і 30,72% учнів КГ правильно виконали завдання. Водночас 10,52% учнів ЕГ і 14,83% учнів КГ зорієнтувалися, що ознакою зв'язків є живлення, але помилилися у назві групи тварин за способом живлення; 52,24% учнів ЕГ і 45,38% учнів КГ дали неправильну відповідь; 7,93% учнів ЕГ і 8,20% учнів КГ не приступили до виконання завдання.

Сформованість умінь визначати істотні, спільні і відмінні ознаки об'єктів (ключ 7.2. Визначає істотну ознаку об'єкта з урахуванням поданої інформації) виявляли за результатами виконання завдання, описаного в попередньому абзаці. Вони дозволяють констатувати, що 27,93% учнів ЕГ і 30,72% учнів КГ правильно визначили істотну ознаку. Водночас 18,45% учнів ЕГ і 20,24% учнів КГ доповнили речення, спираючись на неістотні ознаки; 44,31% учнів ЕГ і 39,62% учнів КГ дали неправильну відповідь; 8,62% учнів ЕГ і 8,55% учнів КГ не приступили до виконання завдання. Подолання виявлених проблем вбачаємо у посиленні роботи, спрямованої на розвиток умінь здійснювати логічні операції (аналіз, порівняння, узагальнення, класифікацію), що наскрізно може відпрацьовуватися на навчальному матеріалі різних предметів вивчення та інтегрованих курсів.

Діагностування вмінь виявляти в тексті інформацію за поданою умовою (ключ 8.1. Виявляє в тексті інформацію за поданою умовою) передбачало визначення об'єкта природи, про який ідеться в прочитаному тексті, за поданою умовою. Установлено, що 28,97% учнів ЕГ і 34,55% учнів КГ правильно виконали завдання. Водночас 54,14% учнів ЕГ і 49,21% учнів КГ дали

неправильну відповідь; 16,21% учнів ЕГ і 15,36% учнів КГ не приступили до виконання завдання.

Сформованість уміння розрізняти об'єкти природи за поданою умовою (ключ 8.2. Розрізняє об'єкт природи за поданою умовою) визначали у поєднанні з діагностуванням уміння виявляти в тексті інформацію за поданою умовою. Перше дозволило схарактеризувати якість досягнень у галузі природничих наук, друге характеризує сформованість загальнонавчальних умінь. Установлено, що 28,97% учнів ЕГ і 34,38% учнів КГ правильно виконали завдання. Водночас 12,41% учнів ЕГ і 15,01% учнів КГ указали назву об'єкта природи, що відповідав ознаці, поданій в умові, однак про нього не йшлося у тексті; 41,72% учнів ЕГ і 34,21% учнів КГ дали неправильну відповідь; 16,38% учнів ЕГ і 15,36% учнів КГ не приступили до виконання завдання.

Зазначені вище показники результативності виконання завдання зумовлюють необхідність посилення роботи з формування вміння утримувати увагу, зосереджуватися на характерних деталях під час читання, здійснювати пошук інформації відповідно до умови завдання шляхом перчитування тексту тощо. Підвищенню якості усвідомленого читання сприятиме урізноманітнення форм аналітичної роботи над змістом тексту.

Завдання на добір назви навчального проєкту екологічного спрямування та опис ходу роботи групи над проєктом дозволило комплексно діагностувати розуміння важливості збереження природи для сталого розвитку суспільства, зорієнтованість поведінки на дотримання природоохоронних правил шляхом вияву емоційно-ціннісного ставлення до природи та її вивчення у власному висловлюванні.

За результатами виконання завдання сформованість уміння добирати назву навчального проєкту відповідно до умови завдання (ключ 9.1. Пропонує назву навчального проєкту відповідно до умови) виявили 31,90% учнів ЕГ і 34,03% учнів КГ. Водночас 6,55% учнів ЕГ і 4,19% учнів КГ дали назву навчальному проєкту без урахування зазначеної природоохоронної проблеми; 10,34% учнів ЕГ і 5,41% учнів КГ дали неправильну відповідь; 50,52% учнів ЕГ і 55,32% учнів

КГ не приступили до виконання завдання.

Ураховали екологічний зміст навчального проекту в описі роботи над ним (ключ 9.2. Виявляє емоційно-ціннісне ставлення до природи та її вивчення) 21,21% учнів ЕГ і 40,14% учнів КГ. Водночас 45,69% учнів ЕГ і 27,52% учнів КГ дали неправильну відповідь; 31,90% учнів ЕГ і 31,24% учнів КГ не приступили до виконання завдання. До того ж привертає увагу той факт, основним природоохоронним заходом щодо збереження тварин діти називають підгодовування тварин, в окремих випадках – створення резервацій для них. Поза увагою залишається збереження середовища існування тварин, зменшення впливу людини на довкілля тощо. Результати дослідження актуалізують проблему формування в учнів екологічної культури.

Сформованість уміння визначати мету спільної роботи відповідно до поставленого завдання, планувати роботу групи, зокрема свою участь, працювати у групі діагностовано опосередковано за результатами опису ходу роботи групи над проектом (3-4 речення) (ключ 9.3. Описує роботу групи над проектом). Справились з цим завданням 4,83% учнів ЕГ і 6,81% учнів КГ. Водночас 14,66% учнів ЕГ і 8,73% учнів КГ назвали етапи виконання проекту без зазначення природоохоронних заходів; 17,59% учнів ЕГ і 26,88% учнів КГ запропонували природоохоронні заходи, однак не описали роботу групи над проектом; 38,10% учнів ЕГ і 30,37% учнів КГ дали неправильну відповідь; 23,45% учнів ЕГ і 25,13% учнів КГ не приступили до виконання завдання.

Зазначені вище показники результативності виконання завдання (ключі 9.1, 9.2, 9.3) дають змогу зробити висновок про те, що діти мають уявлення про навчальний проєкт як завдання, що передбачає пошук і представлення інформації. Водночас можемо припустити, що учні не вчиталися у завдання, оскільки більшість тих, хто його виконував, писали про підгодовування тварин (природоохоронні заходи), однак не згадували про те, як працює група чи вони самі у цій групі. Окрім того можемо припустити, що відсутність опису роботи в групі може бути зумовлена тим, що діти в роботі над проєктами більше є керованими вчителем, ніж тими, хто проявляє самостійність в організації роботи

над навчальними завданнями.

За результатами проведеного дослідження підготовлені висновки та методичні рекомендації щодо підвищення результативності навчання учнів 1 – 4 класів закладів загальної середньої освіти засобами компетентісно орієнтованого навчання, які було схвалено Вченою радою ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», протокол №5 від 29 червня 2022 року. Зазначені методичні рекомендації було покладено в основу Інструктивно-методичних рекомендацій щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році (початкова освіта), лист МОН від 19.08.2022 № 1/9530-22.

Отже, гіпотеза дослідження в цілому була експериментально доведена, а висновки прикладного дослідження сформовані та оприлюднені.

За результатами експерименту було підготовлено та видано серію навчальних і методичних посібників, методичних рекомендацій.

Завдання всеукраїнського експерименту за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти» на базі загальноосвітніх навчальних закладів виконано у повному обсязі.

Науковий керівник,
Перший заступник директора
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»,
доктор педагогічних наук, професор

Юрій ЗАВАЛЕВСЬКИЙ

підпис Завалевського Ю.І.,
Першого заступника директора, засвідчую
Начальник відділу кадрів
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»

Ганна КОШАР

Координатор,
начальник відділу наукового та
навчально-методичного
забезпечення змісту освіти в
Новій українській школі ДНУ
«Інститут модернізації змісту

Наталія ПАРХОМЕНКО